

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
Гуманітарний факультет
Кафедра міжнародних відносин та права**

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
з дисципліни
«ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КРАЇН ЄВРОПИ»**

Одеса , 2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний університет «Одеська політехніка»
Гуманітарний факультет
Кафедра міжнародних відносин та права

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
з дисципліни
«ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КРАЇН ЄВРОПИ»
для здобувачів вищої освіти спеціальності
291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії» денної форми навчання
IV курсу VII семестру

**Розглянуто та затверджено на засіданні
кафедри міжнародних відносин та права**

Протокол № 1 від «30» серпня 2021 р.

Одеса: ДУОП, 2021

Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Зовнішня політика країн Європи» для здобувачів вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» денної форми навчання IV курсу VII семестру / Укл.: Моїсєєва Т. М. Одеса: ДУОП, 2021. 16 с.

ЗМІСТ

Загальні положення	4
Методичні рекомендації стосовно роботи на практичному занятті.....	4
Зміст практичних занять	5
Рекомендована література	12

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Сучасна система міжнародних відносин є складною і багатогранною. Концептуальні підходи до розуміння сучасного етапу еволюції міжнародних відносин і зовнішньої політики були закладені в період руйнації біполярного світу епохи «холодної війни» і формування нових основ світового і міжнародного порядку.

Важливе значення у підготовці майбутніх фахівців, має навчальний курс «Зовнішня політика країн Європи», який є складовою частиною циклу дисциплін професійної підготовки обов'язкової частини навчального плану.

Мета навчальної дисципліни: формування у здобувачів вищої освіти глибоких систематизованих знань про зовнішню політику європейських країн, закономірності та особливості євроінтеграційного процесу.

Завдання вивчення навчальної дисципліни є:

- засвоєння здобувачами вищої освіти основ формування зовнішньої політики країн Європи;
- формування у здобувачів вищої освіти комплексного уявлення про фактори впливу і головні напрямки зовнішньої політики європейських країн;
- висвітлення ключових вимірів сучасної зовнішньої політики держав Європи;
- визначення пріоритетів зовнішньої політики ЄС, його ролі для розвитку європейських країн та формування світового порядку а також процесу формування та реалізації єдиної зовнішньої та оборонної політики ЄС.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ СТОСОВНО РОБОТИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ

Практичне заняття – вид навчального заняття, яке сприяє формуванню у майбутніх фахівців умінь і навичок їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання ними практичних завдань.

Основна дидактична мета практичних занять – розширення, поглиблення й деталізація знань, отриманих на лекціях та в процесі самостійної роботи і спрямованих на підвищення рівня засвоєння навчального матеріалу, закріплення знань, умінь і навичок, розвиток критичного мислення та усного мовлення здобувачів вищої освіти.

Практичні заняття сприяють розвитку творчої самостійності здобувачів вищої освіти, поглибленню інтересу до науки і проведенню наукових досліджень, виховують педагогічний такт, розвивають культуру мови, уміння та навички публічного виступу, участі в дискусії.

Метою практичних занять є опанування здобувачами вищої освіти навчальної дисципліни, забезпечення глибокого і всебічного аналізу та колективного обговорення основних проблем курсу, навчання їх елементів творчого застосування отриманих знань на практиці. Практичні заняття сприяють закріпленню теоретичних знань, отриманих на лекціях і під час самостійної роботи з навчальною і науковою літературою.

Залежно від змісту і особливостей теми, практичні заняття проводяться у формі виступів здобувачів вищої освіти з доповідями, інтерактивної дискусії, диспуту.

Практичне заняття починається вступним словом викладача, в якому він розкриває значення теми і мети заняття, форми і методи його проведення.

Для підготовки питань теми здобувач вищої освіти повинен опрацювати відповідний лекційний матеріал, певний розділ з підручника або посібника, а також джерела для підготовки, зазначені в планах практичних занять до даної теми. Під час підготовки до практичного заняття, вивчаючи різні джерела, слід робити необхідні виписки й нотатки в окремий зошит.

Виступати на практичному занятті треба чітко, лаконічно викладаючи зміст питання. Здобувач вищої освіти, розкриваючи зміст того чи іншого питання теми

практичного заняття повинен пов'язувати матеріал з актуальними проблемами сучасності, наводити приклади.

Учасники заняття зобов'язані уважно слухати виступи, при потребі ставити запитання, відзначати помилки, спірні твердження, вносити необхідні поправки, уточнення, розвивати далі суть проблеми. Це дає можливість кожному присутньому на занятті висловити свою точку зору та подолати прогалини, які мали місце у відповіді. Активна участь на практичних заняттях прищеплює навички участі в дискусії, аналізі різних точок зору, вмінню відстоювати свою позицію.

Після закінчення виступу здобувача вищої освіти, відбувається обговорення проблеми. При цьому викладач не тільки направляє обговорення на розкриття вузлових питань, але і дає змогу виступити усім учасникам заняття. Якщо ж доповідач чи інший виступаючий на занятті припускається помилок, то для виключення втрати часу викладач може його зупинити і надати слово іншому.

Практичне заняття завершується висновком викладача, в якому підводяться підсумки роботи групи, робляться зауваження щодо змісту проблеми, яка виносилась на заняття, оцінюються виступи учасників заняття. У ході роботи викладач також може робити свої зауваження, ставити різні запитання, таким чином спрямовуючи аналітичну діяльність здобувачів вищої освіти.

ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ЗАНЯТТЯ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Мета заняття. Володіти понятійно-категоріальним апаратом дисципліни. Визначати передумови та види інтеграції. Характеризувати еволюцію ідей європейської єдності та теорії інтеграції. Розкрити суть євроскептицизму.

1. Поняття інтеграції. Об'єктивні та суб'єктивні передумови інтеграційних процесів. Види інтеграції.
2. Ідеї європейської єдності: історичний аспект. Основні теорії європейської інтеграції.
3. Феномен євроскептицизму.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття «інтеграція».
2. Розкрийте суть проекту Європейського Союзу А Бріана.
3. Назвіть відомих європейських діячів 40-х рр. ХХ ст. та їх інтеграційні проекти.
4. Розкрийте характерні риси неофункціоналізму.
5. Визначте передумови виникнення євроскептицизму та охарактеризуйте його основні течії.

Література: ([6, с. 4-9; 8, с. 5-8; 9, с. 112-123])

ЗАНЯТТЯ 2. СУТЬ, ЕТАПИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.

Мета заняття. Аналізувати передумови інтеграційних процесів в Європі. Характеризувати етапи та договірну базу створення ЄС.

1. Передумови інтеграційних процесів в Європі після Другої світової війни. Меморандум Ж. Моне та Декларація Р. Шумана.
2. Етапи європейської інтеграції.

3. Маастрихтська угода про створення ЄС (1991), Амстердамська та Ніцька угоди. Трансформація інституційної моделі ЄС у контексті Лісабонської угоди про реформування ЄС (2007).

Питання для самоконтролю

1. Назвіть чинники, що сприяли процесу європейської інтеграції після завершення Другої світової війни.
2. Поясніть, в чому полягала суть Плану Р. Шумана.
3. Охарактеризуйте «три опори» ЄС.
4. Поясніть труднощі на шляху створення спільної валюти ЄС.
5. Сформулюйте основні положення Лісабонського договору.

Література: ([2, с. 8-26; 3, с. 8-17; 6, с. 9-16; 8, с. 13-21; 10])

ЗАНЯТТЯ 3. ЕТАПИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗШИРЕННЯ ЄС.

Мета заняття. Розширити і поглибити знання про процес розширення Європейського Союзу. Визначати особливості кожної «хвилі» розширення. Характеризувати Копенгагенські критерії вступу до ЄС.

1. Етапи розширення Європейського Союзу та їх особливості. Проблеми суверенітету та європейської інтеграції.
2. Суперечності процесу розширення ЄС на Схід.
3. Копенгагенські критерії (1993) та процедура вступу до ЄС.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть дату першого «розширення» та країни, які приєдналися до ЄС.
2. Розкрийте сутність принципу «двох швидкостей» в інтеграційному процесі.
3. Назвіть основне призначення програми ЄС PHARE.
4. Сформулюйте, які чинники вказують на безпрецедентність та унікальність п'ятого розширення ЄС 2004 року.
5. Назвіть Копенгагенські критерії членства в ЄС.

Література: ([2, с. 26-56; 3, с. 19-21; 10]).

ЗАНЯТТЯ 4. МЕТА, ПРИНЦИПИ, РЕАЛІЗАЦІЯ «ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ СУСІДСТВА» ТА «СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА».

Мета заняття. Формулювати передумови запровадження «Європейської політики сусідства» та «Східного партнерства». Пояснювати основні принципи та особливості цих проектів. Визначати роль Самітів в розвитку «Європейської політики сусідства» та «Східного партнерства».

1. Передумови запровадження та принципи «Європейської політики сусідства».
2. «Союз для Середземномор'я». Особливості політики «Східного партнерства».
3. Значення самітів «Східного партнерства». «Східне партнерство+» («Асоційоване тріо»).

Література: ([2, с. 281-317; 6, с. 21-27; 10; 22; 41; 44])

Питання для самоконтролю

1. Визначте мету Європейської політики сусідства.
2. Проаналізуйте основні положення спільної Комунікації Європейської Комісії та Високого представника ЄС від 18 листопада 2015 р. «Перегляд європейської політики

сусідства».

3. Дайте характеристику головним цілям проекту «Східного партнерства».
4. Охарактеризуйте сутність принципу «більше за більше» в реалізації проекту «Східне партнерство».
5. Дайте визначення поняття «асоційоване тріо» та поясніть, які завдання реалізують учасники цього формату.

Література: ([2, с. 26-56, 281-317; 3, с. 19-21; 6, с. 21-27; 10; 22; 41; 44]).

ЗАНЯТТЯ 5. ІНСТИТУЦІЙНА СИСТЕМА ЄС ТА ПОРЯДОК ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ.

Мета заняття. Розширити та поглибити знання щодо інституціонального забезпечення діяльності ЄС. Розрізнити та характеризувати функції та завдання основних та допоміжних інституцій Європейського Союзу. Характеризувати процес прийняття рішень в Раді ЄС.

1. Структурна будова ЄС, гілки влади.
2. Повноваження та функції євроструктур: Європейська Рада, Рада Європейського Союзу, Європейський Парламент, Європейська Комісія, Європейський Суд, Європейська рахункова палата.
3. Призначення допоміжних органів та агенцій.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть характерні риси інституційної системи Європейського Союзу.
2. Розкрийте функції ради Європейського Союзу.
3. Сформулюйте функції Суду ЄС.
4. Визначте, які функції виконує Омбудсман.
5. Дайте загальну характеристику Агентств Європейського Союзу.

Література: ([10; 13, с. 95-111; 14, с. 12-15]).

ЗАНЯТТЯ 6. СПІЛЬНІ ПОЛІТИКИ І НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.

Мета заняття. Розкрити поняття та характеризувати види компетенцій ЄС. Дати класифікацію політик ЄС та розкрити їх змістовне наповнення. Описати правову основу та механізми реалізації політик ЄС.

1. Поняття та види компетенцій ЄС.
2. Класифікація та правова основа реалізації політик ЄС.
3. Механізми та інструменти реалізації соціальної, регіональної, екологічної, конкурентної політики ЄС.

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте дію принципу субсидіарності в розмежуванні повноважень ЄС та держав-членів.
2. Дайте характеристику основним тенденціям в розвитку компетенцій ЄС.
3. Поясніть поняття «базові спільні політики ЄС».
4. Визначте цілі спільної регіональної політики ЄС.
5. Дайте загальну характеристику стратегій сталого розвитку ЄС «Європа 2020» щодо спільної соціальної політики.

Література: ([11; 14, с. 15-20; 15; 27]).

ЗАНЯТТЯ 7. ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ.

Мета заняття. Узагальнити завдання Спільної зовнішньої політики та політики безпеки і оборони за Маастрихтським, Амстердамським та Лісабонським договорами. Розкрити поняття та механізми реалізації правосуб'єктності ЄС в міжнародних відносинах. Виявляти розуміння процедури укладання міжнародних угод.

1. Спільна зовнішня політика та політика безпеки і оборони: правова основа, цілі, засоби реалізації.
2. Правосуб'єктність Європейського Союзу в міжнародних відносинах.
3. Способи реалізації міжнародної правосуб'єктності Європейського Союзу відповідно до норм ДЄС.
4. Процедура укладання міжнародних угод.

Питання для самоконтролю

1. Сформулюйте цілі спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС згідно Маастрихтського договору 1992 р.
2. Визначте напрями, на яких зосереджено зовнішньополітичну діяльність ЄС.
3. Проаналізуйте процедуру укладання міжнародних угод від імені ЄС.
4. Розкрийте повноваження Європейської Комісії у реалізації спільної зовнішньої політики та політики безпеки.
5. Поясніть наведене судження: «Правосуб'єктність Європейських Співтовариств має похідний характер».

Література: ([3, с. 52-75; 8, с. 57-67; 9, с. 178-202; 48; 50; 53]).

ЗАНЯТТЯ 8. ГОЛОВНІ ЗАСАДИ І ЦІЛІ СПІЛЬНОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ І ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ ЄС.

Мета заняття. Демонструвати знання щодо процесів європейської інтеграції в безпековому просторі. Пояснити завдання Європейської служби зовнішньої діяльності. Охарактеризувати цілі та особливості проекту «Берлін-Плюс». Здійснювати аналіз основних векторів СЗППБ на сучасному етапі та формулювати власну думку щодо проблем в цій сфері.

1. Передумови, основні етапи та правова основа інтеграційних процесів в європейському безпековому просторі.
2. Європейська служба зовнішньої діяльності.
3. «Берлін-Плюс». Засоби реалізації цілей і принципів СЗППБ.
4. Проблеми та завдання СЗППБ на сучасному етапі. PESCO.

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте етапи інтеграційних процесів в європейському безпековому просторі.
2. Назвіть спеціалізовані структури, які були створені у 1999 р. для забезпечення нормального функціонування СЗПБ/СЄПБО (Спільної зовнішньої політики та політики безпеки / Спільної європейської політики безпеки та оборони).
3. Охарактеризуйте процес створення та головні завдання Європейської служби зовнішньої діяльності (ЄСЗД).
4. Дайте оцінку причин низької ефективності СЄПБО на сучасному етапі.
5. Сформулюйте проблемні питання реалізації СЄПБО на сучасному етапі.

Література: ([3, с. 52-75; 8, с. 57-67; 9, с. 178-202; 28; 48; 52; 53]).

ЗАНЯТТЯ 9. МІСЦЕ ТА РОЛЬ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ У СВІТОВІЙ ПОЛІТИЦІ.

Мета заняття. Здійснювати порівняльний аналіз зовнішньої політики Великобританії після завершення «холодної війни» та на сучасному етапі. Пояснювати специфіку вступу країни до ЄС. Давати оцінку наслідків Брекзиту на національному та глобальному рівнях. Характеризувати сутність оборонного пакту «AUKUS» та реакцію на нього провідних держав.

1. Пріоритети зовнішньої політики Великобританії після завершення «холодної війни». Стратегії «третьої сили».
2. Особливості інтеграції Великобританії до євроспільноти.
3. Брекзит: національні та глобальні наслідки.
4. Британо-американські відносини.
5. Стратегія британської зовнішньої політики до 2030 р. Оборонний пакт «AUKUS»: учасники, цілі.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте зовнішньополітичну стратегію Великобританії періоду прем'єрства Т. Блера.
2. Поясніть, які стратегічні цілі переслідувала Велика Британія в Європейському Союзі.
3. Охарактеризуйте комплексні загрози, які виникли внаслідок процесу Брекзиту на національному рівні.
4. Охарактеризуйте головні напрями зовнішньополітичного курсу Б. Джонсона.
5. Висловіть думку щодо цілей і завдань тристороннього оборонного пакту «AUKUS».

Література: ([1; 12; 18 с. 34-81; 20; 21; 29, 30, 31]).

ЗАНЯТТЯ 10. ФРАНЦІЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН.

Мета заняття. Формулювати загальні особливості національних інтересів сучасної Франції. Характеризувати франко-німецькі відносини як стрижень європейської безпеки і співробітництва. Визначити роль країни в НАТО та ЄС.

1. Еволюція зовнішньополітичної доктрини Франції наприкінці ХХ ст.
2. Роль Франції у розвитку інтеграційних процесів Європи, відносини з ЄС.
3. Особливі підходи до проблеми європейської інтеграції та проблеми безпеки.
4. Середземноморський напрямок у зовнішній політиці Франції.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте позицію Ф. Міттерана щодо розпаду Югославії.
2. Сформулюйте пріоритети зовнішньої політики Франції періоду президентства Ж. Ширака.
3. Поясніть, чому для Франції, у її зовнішній політиці, пріоритетним є Середземноморський вектор.
4. Визначте, як змінились відносини Франції і НАТО на початку ХХ ст.
5. Сформулюйте основні положення договору, підписаного Францією та Німеччиною 22 січня 2019.

Література: ([1; 12; 17, с. 238-280; 18, с. 104-148; 39]).

ЗАНЯТТЯ 11. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ НІМЕЧЧИНИ.

Мета заняття. Характеризувати вплив об'єднання Німеччини на її зовнішню політику. Визначати фактори, які впливають на формування зовнішньополітичного курсу Німеччини на сучасному етапі.

1. ФРН та її роль у системі міжнародних відносин після завершення «холодної війни».
2. Роль Німеччини в інтеграційних процесах Європейського Союзу.
3. Розвиток стратегічного партнерства з США.
4. Підходи до вирішення міграційної кризи.

Питання для самоконтролю

1. Дайте оцінку ролі ФРН у процесі євроінтеграції.
2. Поясніть, чому Німеччину називають локомотивом європейської інтеграції.
3. Висловіть думку щодо того, чим зумовлений східний вектор зовнішньої політики ФРН.
4. Розкрийте позицію ФРН щодо російсько-українського конфлікту.
5. Проаналізуйте розвиток відносин ФРН – США.
Література: ([1; 12; 17, с. 124-146; 18, с. 149-182; 25; 36; 51]).

ЗАНЯТТЯ 12. ДЕРЖАВИ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ У СВІТОВІЙ ПОЛІТИЦІ

Мета заняття. Формулювати зовнішньополітичні пріоритети Польщі, Чехії, Словаччини, Угорщини, Румунії, Болгарії. Розкривати особливості вступу країн регіону до ЄС та НАТО. Визначати Роль Вишеградської групи у взаємних відносинах.

1. Особливості геополітичного положення держав Центрально-Східної Європи.
2. Становлення нової зовнішньополітичної доктрини країн регіону у постбіполярний період. Посилення євроцентризму.
3. Участь у процесах регіональної інтеграції та діяльності міжнародних організацій. Вишеградська група.
4. Вступ до ЄС та НАТО.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте, які європейські країни колишньої соціалістичної системи, об'єднує поняття «Центральна і Східна Європа» у сучасній політичній та історичній науці.
2. Назвіть субрегіональні організації, в яких беруть участь країни ЦСЄ.
3. Проаналізуйте еволюцію зовнішньополітичної концепції Польщі з 90-х рр. ХХ ст. до сучасності.
4. Охарактеризуйте позитивні аспекти розширення ЄС для населення країн Центральної та Східної Європи.
5. Охарактеризуйте процес європейської інтеграції Угорщини.
Література: ([4; 7, с. 120-203; 34; 37; 44]).

ЗАНЯТТЯ 13. ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ДОКТРИНИ БЕЛЬГІЇ, НІДЕРЛАНДІВ, ЛЮКСЕМБУРГУ.

Мета заняття. Здійснювати порівняльний аналіз зовнішньополітичного курсу країн Бенілюксу. Визначати характер євроінтеграційних процесів та співробітництва з

північноатлантичним альянсом. Оцінювати роль безпекових питань у формуванні зовнішньої політики.

1. Зовнішньополітичний курс країн Бенілюксу у сфері міжнародних відносин.
2. Вступ до НАТО та участь у розвитку інтеграційних процесів в Європі.
3. Стратегія міжнародної безпеки.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте суть нової зовнішньополітичної концепції Бельгії.
2. Охарактеризуйте співробітництво Бельгії та НАТО.
3. Сформулюйте бачення представниками Нідерландів реформи ООН.
4. Висловіть думку щодо причин «провалу» в Нідерландах референдуму по ратифікації Конституції ЄС.
5. Прокоментуйте внесок Люксембургу в процес євроінтеграції.

Література: ([18, с. 224-258; 42]).

ЗАНЯТТЯ 14. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОГО КУРСУ ДЕРЖАВ БАЛТІЇ ТА СКАНДИНАВІЇ.

Мета заняття. Характеризувати еволюцію зовнішньополітичних інтересів держав Балтії та Скандинавії від кінця ХХ ст. до сучасності. Розкривати сутність поняття «активний нейтралітет». Давати оцінку ролі європейської інтеграції та НАТО у формуванні зовнішньої політики держав регіону.

1. Трансформація національних інтересів держав регіону за останні 20 років.
2. Місце та роль держав у світових, європейських та субрегіональних організаціях.
3. Особливості політики «активного нейтралітету» та посередництва.
4. НАТО та ЄС у зовнішній політиці країн Балтії та Скандинавії.
5. «Північний вимір» як явище сучасної політики.

Питання для самоконтролю

1. Поясніть, яку роль в інтеграції балтійських країн до ЄС відіграла Німеччина.
2. Розкрийте, які позиції займали країни-члени НАТО щодо перспектив інтеграції країн Балтії в євроатлантичні структури.
3. Проаналізуйте зміну концептуальних основ політики міжнародної безпеки країн Північної Європи.
4. Проаналізуйте трансформацію зовнішньополітичної доктрини Фінляндії та її зовнішньополітичного курсу у 90-і рр.
5. Охарактеризуйте роль Північної ради в системі співробітництва країн Північної Європи.

Література: ([7, с. 71-95; 18, с. 296-331; 23; 26; 32; 47]).

ЗАНЯТТЯ 15. НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ ТА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КРАЇН ПІВДЕННОЇ ЄВРОПИ.

Мета заняття. Визначати геополітичне значення Балканського регіону. Формулювати причини розпаду Югославії та вплив цієї події на світову та європейську політику. Характеризувати регіональні проблеми та шляхи їх вирішення. Давати оцінку ролі НАТО та ЄС в зовнішній політиці держав регіону. Визначати геополітичне значення південно-європейського регіону. Здійснювати порівняльний аналіз пріоритетів зовнішньої політики держав регіону та ролі в ній безпекового фактору. Характеризувати відносини держав Південної Європи з ЄС та НАТО.

1. Держави Балканського півострова. Розпад Югославії. Внесок НАТО, ЄС США та Росії у рішенні конфлікту на Балканах.
2. Формування зовнішньої політики держав регіону. ЄС та НАТО в зовнішній політиці держав колишньої Югославії та Албанії.
3. Зовнішня політика країн Південної Європи.
4. Відносини з ЄС та НАТО. Безпекова політика.
5. Вирішення регіональних проблем.

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте політику ЄС на Балканському півострові.
2. Визначте особливості сучасних національних інтересів країн Південної Європи.
3. Охарактеризуйте міжнародні наслідки югославської кризи.
4. Визначте роль Міжнародної контактної групи (КГ) з проблем Боснії і Герцеговини у розв'язанні конфлікту в цьому регіоні.
5. Дайте характеристику стратегічного середовища держав Південної Європи та Балканського півострова на сучасному етапі.

Література: ([4; 7, с. 48-70, 95-105, 144-160; 178-189; 203-215; 18, с. 258-295; 35; 40; 49; 52]).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Газін В. П., Копилов С. А. Г Новітня історія країн Європи та Америки (1945 – 2002 роки): Навч. посібник. К.: Либідь, 2004. 624 с. URL: https://pidru4niki.com/158407207400/istoriya/novitnya_istoriya_krayin_yevropi_ta_ameriki
2. Європейська інтеграція: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів та слухачів магістерської підготовки за напрямом «Державне управління» / Кол. авт.; тза заг. ред. проф. І. А. Грицяка та Д. І. Дзвінчука. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2013. 464 с. URL: <http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/Posibnyk.pdf>
3. Європейський проект та Україна: монографія / А. В. Єрмолаєв, Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська, О. О. Резнікова [та ін.]. К.: НІСД, 2012. 192 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2012-09/evrop-ea0b8.pdf>
4. Зовнішня політика країн Центральної та Східної Європи: Навчальний посібник для студентів / Кер. авт. колективу О.В. Крапівін. Донецьк, 2012. 274 с. URL: http://uchebник-online.com/soderzhanie/ua_textbook_29.html
5. Зовнішня політика у постбіполярному світі (Аналіз. Проблеми. Прогнози): Монографія / Наукова редакція д.і.н., проф. С.С. Трояна. К., 2014. 189 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/r733.pdf>
6. Кривцова В. М. Політика європейської інтеграції [Електронний ресурс]: конспект лекцій. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2018. 74 с. URL: https://drive.google.com/drive/u/0/folders/1aGI4qkjm3Gh5wZfZrMVEUV2_raJfvNAJ
7. Кріль М. М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець ХХ — початок ХХІ ст.): навч. посіб. / М. М. Кріль. 3-тє вид., виправл. і доповн. К.: Знання, 2013. 278 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk806640.pdf>
8. Мальська М. П. Основи європейської інтеграції [текст] підручник. /М. П. Мальська, Н. В. Антонюк К.: «Центр учбової літератури», 2015. 320 с. URL: <https://my.zlibcdn2.com/book/3099196/509097>
9. Міжнародні відносини та зовнішня політика України: підручник / [Ю. В. Пунда, І. П. Козинець, В. С. Клименко та ін.]. К.: НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2020. 328 с. URL: <https://bit.ly/30voYQD>

10. Мультимедійний підручник «Управління в ЄС та політика європейської інтеграції». URL: <https://eugov.chmnu.edu.ua/miltymediinyi-posibnyk/>
11. Муравйов В. І. Європейське право: право Європейського союзу: підручник: у трьох кн. / за заг. ред. І. Муравйова. К.: Ін Юре, 2015. Кн. третя: Право зовнішніх зносин Європейського союзу / В. І. Муравйов, М. М. Микієвич, І. Г. Білас та ін. К.: Ін Юре, 2015. 408 с. URL: https://pidru4niki.com/78713/pravo/yevropeyske_pravo_pravo_yevropeyskogo_soyuzu
12. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1945 р. – початок XXI ст.): [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Баран З. А., Кипаренко Г. М., Козицький А. М., Мовчан С. П., Сіромський Р. Б., Шпагуляк М. М.; за ред. М. М. Швагуляка. Львів, Київ: Тріада плюс, Алерта, 2011. 700 с, іл. URL: https://pidru4niki.com/1584072044096/istoriya/novitnya_istoriya_krayin_zahidnoyi_yevrop_i_ta_pivnichnoyi_ameriki
13. Пазізіна К. В., Уніят А. В. Світова та європейська інтеграція: навч. посібник. Тернопіль. 2013. 260 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/19241/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1.%20.pdf>
14. Політика європейської ітерації: конспект лекцій. / Укладачі А. Л. Помаза-Пономаренко, Т. О. Луценко. Х.: НУЦЗУ, 2016. 40 с. URL: <http://nnvc.nuczu.edu.ua/images/topmenu/kafedry/kafedra-publichnoho-administruvannia-u-sferi-tsyvilnoho-zakhystu/Lekcii/lk6.pdf>
15. Право Європейського Союзу: підручн. /за ред. О.К. Вишнякова. Одеса: Фенікс, 2013. 883 с. URL: <https://ru.ua1lib.org/book/3519480/2d82c2>
16. Прокопенко Л.Л. Інституційна система ЄС: навч. посіб. / Л. Л. Прокопенко, О. М. Рудік, Н. М., Рудік. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2018. 220 с. URL: http://dridu.dp.ua/biblioteka/doc/Instyutsiyna_systema_ES.pdf
17. Рудько С. О. Зовнішня політика та політичні системи Французької Республіки та Федеративної Республіки Німеччини : підручник із курсу / С. О. Рудько. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. 298 с. URL: https://eprints.oa.edu.ua/6552/1/Rudko_pidruchnyk_web.pdf
18. Рудько С. О. Зовнішня політика країн Західної Європи в постбіполярний період: навчально-методичний посібник із курсу / С. О. Рудько. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2012. 412 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Rudko_Serhii/Zovnishnia_polityka_krain_Zakhidnoi_Yevropy_v_postbipoliarnyi_period.pdf
19. Скічко І. А., Теміров Ю. Т. Пріоритети зовнішньої політики Франції за часів Е. Макрона //Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. Том 2 № 12 (2020). С. 124-129. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/9248>

Додаткова література

20. Aukus: UK, US and Australia launch pact to counter China // BBC News Services. URL: <https://www.bbc.com/news/world-58564837>
21. The United Kingdom and the United States are stepping up security cooperation on new threats. // GOV.UK (інформаційний веб-сайт громадського сектору Сполученого Королівства). URL: <https://www.gov.uk/government/news/uk-and-us-strengthen-security-cooperation-over-emerging-threats>
22. Анакіна Т. М. Особливості політики Східного партнерства у контексті європейської інтеграції України. //Європейський Союз і Україна: особливості взаємовідносин на сучасному етапі. Х.: Оберіг, 2012. С. 48–61 URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/1501?locale=uk>
23. Білоножко С. В. Західний вектор зовнішньої політики країн Балтії: шлях від незалежності до євроінтеграції. Наукові праці історичного факультету Запорізького

- національного університету. 2015. Вип. 44(2). С. 130-135. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2015_44\(2\)_26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2015_44(2)_26)
24. Брензович К. С., Лапа І.В. Роль Великобританії у політичній та економічній інтеграції Європейського Союзу. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 10(1). С. 55-58. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_10\(1\)_14](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_10(1)_14)
  25. Гаспарян А. Л. Вплив міграційних проблем на безпекову політику ФРН. Гілея: науковий вісник. 2016. Вип. 112. С. 326-329. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2016_112_79
  26. Гладиш М. Л., Краєвська О. А. Балтійський вимір Європейської політики безпеки та оборони. Грані. 2015. № 4. С. 80-85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2015_4_16
  27. Гнатюк М. М. Взаємозв'язок зовнішньополітичних компетенцій ЄС: горизонтальний та вертикальний рівні. Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. Серія: Політичні науки. 2016. № 1. С. 79-86. URL: : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2016_1_15
  28. Голуб В. Реформа сфери безпеки та оборони ЄС // Переформатування європейської інтеграції: можливості і ризики для асоціації Україна-ЄС / В. Сіденко (керівник проекту) та ін. Київ: Заповіт, 2018. 214 с. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2018_pereformatuvannia_ievropeiskoi_intehratsii.pdf
  29. Грубінко А. Конфліктогенний потенціал брекзиту: національний, регіональний і глобальний виміри. Україна дипломатична: Науковий щорічник. Київ: Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв, 2020. С. 802-821. URL: http://ud.gdip.com.ua/wp-content/uploads/2020/12/diplomatic_ukraine_20.pdf
  30. Грубінко А. Участь Великої Британії у європейській політичній інтеграції: між атлантизмом та європеїзмом. Європейські історичні студії. 2015. № 1. С. 6-17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eis_2015_1_3
  31. Грубінко А.В. Європейський Союз після Врехіт: продовження історії Моногр. / А.В. Грубінко, А.Ю. Мартинов. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2021. 258 с. URL: <https://bit.ly/3qIlnty>
  32. Дирда А. Фінська політика нейтралітету: новий етап у зовнішній політиці чи еволюція. «фінляндизації // Міжнародні відносини. Серія: Політичні науки. 2017. № 14. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/viewFile/3064/2752
  33. Зовнішня політика у постбіполярному світі (Аналіз. Проблеми. Прогнози): Монографія / Наукова редакція д.і.н., проф. С.С. Трояна. К., 2014. 189 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/r733.pdf>
  34. Зуб С. Основні чинники внутрішньої та зовнішньої взаємодії країн Вишеградської групи. Геополітика України: історія і сучасність. 2018. Вип. 1. С. 217-235. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gpuis_2018_1_17
  35. Кияниця Л. Л. Зовнішня політика Туреччини в контексті «Арабської весни»: від ізольованої держави до претендента на регіональну гегемонію. Наукові записки НаУКМА. Політичні науки. 2014. Т. 160. С. 49-53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAp_2014_160_11
  36. Клус В. В. Пріоритети зовнішньої політики ФРН (2013–2021) // Соціально-політичні студії: наук. Альманах. 2021. Вип. 5. С. 65-69. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/31703/1/65-69.pdf>
  37. Коломієць О.В. Глобалізація сучасної зовнішньої політики Вишеградської групи // Сучасне суспільство. 2017, Випуск 2 (14). С. 88-102. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/politology/article/view/656/0>
  38. Концепція зовнішньої політики України: експертні рекомендації // під загальною редакцією Є. Габер, С. Корсунського, Г. Шелест, 2020. 108 с. URL: http://www.fes.kiev.ua/n/cms/fileadmin/upload2/Koncepcija_zovnishnoji_politiki_Ukrajini_05.10_1.pdf

39. Кочубей Л. О. Сучасні особливості зовнішньої політики Франції в умовах модернізації. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2013. Вип. 1. С. 93-113. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzipiend_2013_1_9
40. Лисак В. Ф., Юдіна А. А. Зовнішня політика Італійської Республіки в умовах сучасної міграційної кризи. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія. 2017. Вип. 19. С. 201-210. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmdu_ip_2017_19_27
41. Максак Г. (виконавчий директор РЗП «Українська призма»). Еволюція багатостороннього інституційного виміру СхП (2009-2019). // Українська призма. ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма», Фонд ім. Ф.Еберта, 22/03/2021. URL: <http://prismua.org/eap-multilateral/>
42. Манаєнко І. М. Динамізм розвитку країн Бенілюксу в умовах європейських трансформацій. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 8(2). С. 9-12. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_8\(2\)_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_8(2)_4)
43. Мітрофанова О. О. Особливості реалізації зовнішньої політики та координація позицій провідних держав ЄС. Європейські історичні студії. 2018. №11. С. 54-78. URL: <http://eustudies.history.knu.ua/uk/oksana-mitrofanova-osoblyvosti-realizatsiyi-zovnishnoyi-polityky-ta-koordynatsiya-pozytsij-providnyh-derzhav-yes/>
44. Нагорняк І. М. Ініціатива ЄС «Східне партнерство». Інституційні основи, завдання та перспективи змін. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2017. Вип. 2. С. 346-365. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzipiend_2017_2_14
45. Палагнюк Ю. В. Процес інтеграції на європейському континенті: теоретичні та історичні аспекти. Демократичне врядування. 2013. Вип. 12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2013_12_11
46. Поступ України у виконанні двадцяти досягнень Східного партнерства до 2020 року. Моніторинговий звіт Української національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного партнерства. Вересень 2019 – вересень 2020 року. Збірка / За заг. ред. Геннадія Максака ; Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. К.: 2020. 40 с. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/postup-ukraine_2020_site.pdf
47. Пугачова Д. В. Специфіка взаємодії країн Скандинавії у сфері зовнішньої політики: безпековий вимір. S.P.A.C.E. Society, Politics, Administration in Central Europe: електронний науково-практичний журнал / редкол.: Д. В. Яковлев (голов. ред.), К. М. Вітман (заст. голов. ред.), Д. Ю. Дворніченко (відп. секр.) [та ін.] ; НУ «ОЮА». Одеса, 2017. Вип. 2. С. 89-93. URL: <https://bit.ly/3Fn6Ojq>
48. Толстов С. В., Дікарев О. І. Європейський союз як суб'єкт міжнародних відносин. Наукові праці МАУП. 2013. Вип. 3. С. 60-73. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npmaup_2013_3_10
49. Федорова К. О. Зовнішня політика Іспанії на початку XXI століття. [Текст]: моногр. / К. О. Федорова. Warszawa: «Diamond trading tour», 2014. 100 стр. URL: http://xn--e1aajfpcds8ay4h.com.ua/files/_pdf
50. Фоменко С. В. Спільна зовнішня і безпекова політика ЄС: від національних інтересів до спільних цінностей. Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президенті України. 2015. Вип. 1. С. 224-242. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2015_1_19
51. Харлан Г. Східноєвропейська політика Федеративної Республіки Німеччина в контексті розширення Європейського Союзу (1990–1998рр.). Український історичний збірник. 2013. Вип. 16. С. 229-237. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uiiz_2013_16_22

52. Худолій А. О. Зовнішня політика Туреччини на Близькому Сході. Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія: Політичні науки. 2017. № 2. С. 34-42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdonnupn_2017_2_10
53. Шамраєва В. М. Політика безпеки та оборони ЄС: еволюція формування. Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна. Серія «Право». №29, 2020. С. 369-377. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/15636>

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. European Union. Офіційний сайт Європейського Союзу. URL: https://european-union.europa.eu/index_en
2. Council of Europe (офіційний сайт). URL: <https://www.coe.int/ru/web/portal/home>
3. Євроінтеграційний портал. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/>
4. Інститут історії України URL: <http://history.org.ua/uk>
5. Інститут Євро-Атлантичного Співробітництва (ІЄАС). URL: <http://www.ieac.org.ua/>
6. Міністерство закордонних справ України: офіційний сайт. URL: <https://mfa.gov.ua/>
7. Наукове товариство історії дипломатії та міжнародних відносин URL: <http://sshdir.org.ua/>
8. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
9. Національний інститут стратегічних досліджень URL: <https://niss.gov.ua/>
10. Представництво Європейського Союзу в Україні. URL: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine_uk
11. Східне партнерство //Представництво України при Європейському Союзі: офіційна сторінка. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/spivpracya-ukrayina-yes-u-sferi-zovnishnoyi-politiki-i-bezpeki/shidne-partnerstvo>
12. Східне партнерство //Урядовий портал: єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. Офіційний сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/shidne-partnerstvo>